

DV Savica iz Zagreba

PROUČAVANJE DJECE POMOĆU PROMATRANJA I BILJEŽENJA

Svakoga dana odgajatelj u odgojnoj grupi donosi mnogobrojne odluke i osmišljava svoj program, izgled SDB, smišlja što će napraviti kad su djeca nezadovoljna ili kako će pomoći djeci koja imaju problema sa svladavanjem određenih vještina. Proučavanje djece pomoću promatranja i bilježenja pomaže odgajateljima da razviju potrebne sposobnosti donošenja dobrih odluka, da odaberu dobru interakciju i razviju kurikulum koji će promicati pravilan razvoj djece s kojom rade. Dijete promatramo da bismo razumjeli tko je to dijete, kako ono uči i kako doživljava svijet oko sebe i život u svome okruženju, u najširem smislu riječi. Primarni cilj promatranja djece je skupljanje informacija koje će odgojnom timu pomoći da grupu organiziraju tako da što više odgovara djeci, njihovim trenutnim interesima i ostvarivanju njihovih potreba te da tako unaprijede daljnji razvoj djece.

ZAŠTO JE VAŽNO ZNATI PROMATRATI?

Zato jer svaki odgajatelj mora pronaći način da «ude» u djetetov život, da uđe u djetetovo iskustvo i pokuša naći smisao u njemu. Ukoliko to ne učini, neće biti u mogućnosti prilagoditi svoja djelovanja svakom djetetu zasebno niti će moći učiniti okruženje dovoljno poticajnim i odgovarajućim za dijete. Da bi odgajatelj mogao učinkovito koristiti metode promatranja i bilježenja važno je stjecanje sposobnosti za razumijevanje dječjih iskustava, ali iz pozicije «iznutra» - iz samog djeteta, jer tako, promatrajući djecu «učimo gledati na svijet kroz djetetove oči». Dok god odgajatelj ne može razumjeti što pojedino dijete doživljava u određenoj situaciji ili zašto koristi materijale na određeni način, neće znati kako odgovorajuće reagirati.

I. PRIMJER: PONAŠANJE DVOJE DJECE TIJEKOM PRVIH NEKOLIKO TJEDANA NAKON DOLASKA U VRTIĆ

Prvo dijete je plakalo jer su mu nedostajali roditelji. Iz ovog opisa možemo zaključiti npr. da dijete ima problema s odvajanjem. Drugo dijete, koje je bilo vrlo tiho i voljno je surađivalo, izgledalo je dobro prilagođeno vrtiću. No, dijete koje je plakalo bilo je u boljoj poziciji, ono se

osjećalo dovoljno slobodnim da izrazi svoje emocije, dok je drugo dijete osjećalo takvu nelagodu da je sebe jednostavno «ostavilo» kod kuće. Tek nakon prvih nekoliko tjedana boravka u vrtiću, dijete se počelo osjećati dovoljno opušteno da bi pokazalo raspon svojih emocija.

Prema tome, od odgajatelja se očekuje razumijevanje PONAŠANJA U KONTEKSTU. To podrazumijeva kontekst SDB, kulture, dnevne situacije, djetetovog zdravstvenog stanja. Od promatrača-odgajatelja očekuje se da poznaje i razumije razvojne značajke djeteta – djeca se prate i promatraju da bi se mogla identificirati njihova tipična ponašanja za određenu dob, kao i konflikti i stilovi suočavanja s problemima.

Velika vrijednost promatrača je u sposobnosti postavljanja «pravog pitanja». Na primjer, ako neko dijete uznemiruje drugu djecu, promatrač bi, umjesto da se zapita: **Zašto dijete to radi?** mogao zapitati: **Što to dijete u ovom trenutku osjeća?, Što još znam o tom djetetu?**

Svako ponašanje ima svoje značenje:

1. PONAŠANJE UVIJEK IMA SVOJE UZORKE I UVIJEK NEŠTO ZNAČI.

Ponašanje dobiva smisao kad se gleda očima osobe koja ga izražava.

2. RAZLOZI KOJI LEŽE U POZADINI NEKOG PONAŠANJA UVIJEK SU VIŠESTRUKI.

Razlozi mogu biti tjelesni, odnosi s drugim osobama koji uključuju osjećaje ljubavi, mržnje, prijateljstva, antagonizma, kulturni razlozi, neki razlozi proizlaze iz sudjelovanja u grupnim aktivnostima ... itd.

3. SVAKI JE POJEDINAC OSOBA ZA SEBE.

Na cjelovitost osobe djeluju sva odgojna i obrazovna iskustva koja dijete doživljava i u kojima sudjeluje.

4. DIJETE RASTE I RAZVIJA SE.

Niti jedno dijete nije rođeno kakvo je sada niti je sudbinski predodređeno što će biti kad odraste. Kako se tijelo razvija i postaje sve sposobnije, javljaju se nove sposobnosti doživljavanja, učenja i djelovanja. Kako se iskustva upijaju, značenja i osjećaji se sve više diferenciraju. Drugim riječima, ono što razvija osobnost pojedinca jest reakcija između organizma i njegovog okruženja u određenom vremenskom razdoblju.

5. SVAKI JE POJEDINAC DINAMIČNI ENERGIČNI SUSTAV, A NE SAMO JEDAN STROJ NA KOJI SE DJELUJE IZVANJA.

6. SVAKI POJEDINAC SE RAZLIKUJE OD SVAKOG DRUGOG POJEDINCA.

DV Oršula, Šibenik, Centar za građenje

Prilikom pisanja zapažanja o djetetu, potrebno je voditi računa o činjenici da je svaka opisna ili pripovijedna bilješka samo jedan dio konačne zbirke podataka o djetetu. Odgajateljima-promatračima će se ponekad dogoditi da u prvi mah, kod kasnijeg čitanja, ne shvate značenje svakog pojedinog zapisa, a možda će i promijeniti mišljenje o nekom djetetu nakon više zapisa i prikupljenih činjenica.

PROMATRANJE JE PROCES.

Nemojte se bojati nagađati, no isto tako, nemojte oklijevati s mijenjanjem svoga mišljenja. **NEMOJTE PRERANO DONOSTITI ZAKLJUČKE O DJECI.** Suzdržite se od stvaranja bilo kakvih zaključaka, pogotovo onih za koje ne postoje dostatni dokazi koji bi ih potkrijepili.

Što uključuju dnevna zapažanja?

1. dnevna događanja u programu usmjerenom na dijete
2. povod za određenu aktivnost ili ponašanje
3. postupke odgajatelja, ukoliko su se uključili u djetetovu interakciju
4. planiranje daljnjih postupaka odgajatelja za bolje razumijevanje određenih ponašanja ili promjenu ponašanja, npr. hoće li pratiti dijete u sličnim interakcijama, razgovarati s roditeljima, savjetovati se sa stručnim suradnicima i sl.

Sadržaj dobre liste za promatranje

Sljedeće smjernice treba pročitati nekoliko puta, prije nego započnete promatrati. Sastavljene su u obliku pitanja koja pomažu prilikom promatranja i podsjećaju na što sve treba misliti.

1. Kakva je atmosfera u SDB? Je li bučno? Tiho? Napeto? Što se istovremeno događa u SDB?

2. Što se, općenito, u datom trenutku očekuje od grupe? Zna li dijete i razumije li što se od njega očekuje? Po kojim biste znakovima mogli zaključiti razumije li dijete zadatke ili ne?

3. Kako dijete pristupa materijalima i aktivnostima? Počinje li polako ili odmah skače na aktivnost? Osjeća li se dovoljno slobodnim za istraživanje? Je li napeto? Povučeno? Može li kontrolirati svoje postupke i emocije? Koristi li dijete materijale kako se to očekivalo ili ima svoj vlastiti idiosinkretički i/ili osobni kreativni način istraživanja materijala?

4. Pokušajte procijeniti koliko je dijete zainteresirano za aktivnost. Kakva mu je koncentracija? Koliko traje koncentracija? Koliko često prekida aktivnost i promatra što se događa oko njega? Promatra li drugu djecu u radu? Kakav mu je izraz lica?

5. Koje je kvalitete djetetova energičnost? Je li dijete u aktivnostima letargično ili brzo i brzopletu? Radi li ujednačenim ritmom ili «na mahove»? Na što troši svoju energiju – na gledanje, manipuliranje materijalima, razgovor s drugima, pokretanje dijelova tijela?

6. Što dijete vokalizira dok ga promatrate? Pjevuši li, pjeva, zviždi, mumlja ili govori? Razgovara li samo sa sobom? Odgovaraju li mu drugi, ako im se obrati? Koliko je spremno na korištenje govora? Koje druge oblike komuniciranja upotrebljava?

7. Što vam se čini, kako se dijete osjeća? Možete li naslutiti djetetovo emocionalno stanje na osnovi izraza lica ili govora tijela? Koje ste sve promjene zamijetili u djetetovom raspoloženju od početka aktivnosti do njezina kraja?

8. Radi li dijete s dugom djecom? Očekuje li se od njega da radi samo ili s drugom djecom? Je li voda ili sljedbenik? Je li usamljenik? Na koji način oblikuje i izražava svoj doživljaj grupe? Kako druga djeca reaguju, ili ne reaguju, na nj?

9. Kakav je odnos djeteta s odraslim osobama u SDB? Koristi li ono odrasle osobe kao pomagače ili vodiče, za maženje, zabavu ili za društvo? Ignorira li ih osim kad mu se direktno obraćaju? Pristupa li samo odraslim osobama? Koja je razlika između njegovog ponašanja prema majci, ocu i prema odgajateljima?

TEME PROMATRANJA

Kad odgajatelji traže uzorke ponašanja i pišu sažetke o njima, korisno je upotrijebiti sljedeće teme. *Zapamtite: ovo nisu pitanja na koja morate odgovoriti u svojoj analizi. To su samo smjernice.*

1. Djetetovo emocionalno raspoloženje.

Ton, izražajnost, intenzitet, uzrok. Je li različit ili vam se uvijek čini jednak? Je li djetetovo raspoloženje jednolično ili promjenjivo? Čini li vam se dijete slobodnim ili sputanim? Je li predvidivo ili hirovito? Je li neopterećeno ili zabrinuto? Što mislite, koja je značajka djetetovog ponašanja: zadovoljstvo ili nezadovoljstvo? Obilježava li ga napetost ili nezainteresiranost? Entuzijizam? Nemir? Otvorenost ili agresivnost? Spontanost ili sputanost? Bojažljivost? Čini li vam se dijete kompetentnim? Je li voljno poduzimati primjerene emocionalne i intelektualne rizike?

2. Djetetov odnos prema odraslima i autoritetu.

Je li dijete spontano, rezervirano, ravnodušno, ovisno, srdito, neprijateljski raspoloženo, prkosno? Čini li vam se da se dobro osjeća u društvu odraslih? Koristi li odrasle kao glavni izvor, pomoć ili kao arbitre? Čini li vam se da je puno povjerenja prema odraslima ili mu treba vremena da stekne povjerenje? Čini li vam se da djetetu uvijek u blizini treba odrasla osoba koja će komentirati njegove aktivnosti ili vam dijete djeluje kao da je dovoljno samo sebi?

3. Odnos djeteta prema drugoj djeci.

Vezivanje, promjenjivost i dosljednost, kvaliteta, raspon. Pristupa li dijete drugoj djeci slobodno ili čeka da mu netko prvi pride? Ima li posebne prijatelje? Je li dominantno u društvenim situacijama? Potčinjava li se? Je li prilagodljivo? Je li voda ili sljedbenik? Inicijator? Inovator? Govorili li puno ili malo? Razumiju li ga drugi?

4. Odnos djeteta prema materijalima i njegov interes.

Modeli angažmana, raspon intenziteta. Čini li vam se dijete angažiranim prilikom upotrebe materijala? Je li nespretno? Koristi li mnogo materijala ili samo nekolicinu? Koje vrste materijala koristi? Koristi li ih na način primjeren svojoj dobi?

5. Djetetov angažman.

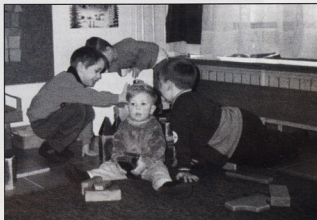
Pristup, interes, angažiranost, govor i jezik i matematičke vještine. Koji je djetetov spoznajni stil i kakva mu je reakcija na zahtjeve organiziranih zadataka učenja? Kako pristupa rješavanju problema? Kojim oblicima učenja daje prvenstvo – slušnim, taktinim ili vidnim? Jesu li djetetovi pojmovi jasni? Je li dijete radoznalo? Može li ustrajati ili ga je lako dekoncentrirati? U koju svrhu koristi jezik?

6. Upotreba igre i mašte.

Glumi li dijete? Igra li se samo ili s drugima? Koristi li drugu djecu, sebe i/ili predmete kao zamjenu za druge ljude i stvari? Koje su teme djetetove igre? Izmišlja li kreativne priče? Koje su teme njegovih priča? Jesu li njegove slike izražajne? Je li naglašenija važnost procesa ili mu je važniji gotov proizvod? Upotrebljava li žive boje, izražajne uzorke, koristi li oprezno prostor, naglašava li detalje i sl.?

7. Djetetov stav prema svijetu.

Geste, stav, savitljivost, ritam, energija. Odišu li djetetovi pokreti gracioznošću i jesu li koordinirani? Je li djetetovo tempo uobičajen ili je dijete hirovito? Demonstriraju li djetetovi pokreti slobodu ili sputanost? Jesu li široki, skućeni, precizni, energični, blagi, živi, jaki, meki, graciozni, odskakujući, prizemni, slobodni, nepovezani, napeti, opušteni, kruti, suzdržani ili neinhibirani? Kakve su tjelesne značajke djeteta? Je li dijete postojano, nemirno, mirno, lepršavo, tromo i ravnodušno? Ima li uobičajeni izraz lica?

CPO Kvarner, Rijeka

Napomena: *Ova bi se tema trebala koristiti samo kod one djece čiji je govor tijela poseban, drukčiji, značajan po nečemu i odskake od ostalih, jer će, za ostale slučajeve, podaci prikupljeni brojnim promatranjima biti dostatni za definiranje djetetova govora tijela. Na primjer, ova bi tema bila primjerena za dijete koje je naročito letargično i lijeno se povlači kroz dan ili za ono koje je neprestano u pokretu ili za ono koje živopisno pripovijeda priče dramatično pritom koristeći svoje tijelo.*

Promatranje i procjena su opsežni i zahtjevni procesi skupljanja informacija o djetetu na pojedinom razvojnom području. Informacije dobivene promatranjem iznose djetetove mogućnosti i snage na pojedinom razvojnom području. Cilj procjene je definiranje individualne razine funkcioniranja odnosno djelovanja pojedinoga djeteta, s ciljem da mu se pruži primjerena odgojno-obrazovna praksa. Stoga ćemo navesti neke osnovne smjernice za promatranje djece u različitim vrstama aktivnosti. One mogu pomoći pri osmišljavanju promatranja i bilježenju najbitnijih činjenica.

DV Zvončić, Nedelišće

SMJERNICE ZA PROMATRANJE UPOTREBE MAMIPULATIVA I IZRAŽAJNIH MATERIJALA

Promatrajte kako dijete upotrebljava materijale kao što su glina, ljepilo, voda, pijesak, drvene bojice, boje, drvo i sl. Posebnu pažnju posvetite djetetovu govoru.

- ① Zašto dijete upotrebljava određene materijale? Jesu li oni bili odgovajatelj izbor ili izbor djeteta?
- ② Što obilježava djetetov prvotni pristup? Entuzijizam, oprez, stidljivost ...?
- ③ Postoje li neke vidljive promjene u djetetovom pristupu na kraju i na početku rada? Postaje li dijete slobodnije? Počinje li npr. divlje a tek kasnije pokazuje više integracije?
- ④ Koje ideje dijete izražava materijalima?
- ⑤ Kakav je djetetu izraz lica ili govor tijela? Jesu li mu kretnje velike i razmahane ili male i precizne?
- ⑥ Je li iskustvo koje dijete doživljava društveno ili usamljeničko?
- ⑦ Tko je glavni – dijete ili materijal?
- ⑧ Kojom kvalitetom dijete upotrebljava materijal? Je li angažirano? Nespretno? Silovito? Nježno? Eksperimentirajuće? Sigurno? Oklijevajuće? Napeto?
- ⑨ Koliko je dijete zaokupljeno materijalom? Kakva je djetetova koncentracija i koliko traje? Je li bavljenje materijalom svrha ili sredstvo za ostvarivanje društvenog kontakta?
- ⑩ Koja je kvaliteta djetetove razine energije? Ravnomjerna? Trajna? Polagana? Zamah je spor ili napredujuće? Metodički?

CPO Kvarner Rijeka

- ① Govori li dijete prilikom upotrebe materijala? S kim? Što govori?
- ② Upotrebljava li dijete materijal na način tipičan za svoju dob?
- ③ Upotrebljava li dijete materijal konvencionalno ili ga istražuje?
- ④ Kako se dijete odnosi prema svom radu?
- ⑤ Što radi kad završi rad?

SMJERNICE ZA PROMATRANJE MAŠTOVITE IGRE

Promatrajte dijete tijekom neke igre u kojoj djeca glume, pripovijedaju priče, igraju se lutkama, dramatiziraju i sl., ukoliko – naglašeno upotrebljavaju maštu.

- ① Kako je igra započela? Tko ju je započeo? Je li proizašla iz neke druge aktivnosti? Je li planirana ili spontana?
- ② Opišite okruženje: broj djece, koja djeca, gdje se u SDB nalaze, koji su rekviziti oko njih, koje rekvizite upotrebljavaju?
- ③ Koje su si uloge podijelili i tko je dobio koju ulogu? Koju vrstu uloge je koje dijete dobilo (veliki pas, mali pas, prestrašeni pas, agresivni pas...)? Je li dijete u organizaciji igre organizator, sljedbenik, *žrtveno janje*, *privjesak* ili nešto drugo?
- ④ Čini li vam se da dijete zna kako se složiti s drugima? Na koji način razgovara s drugom djecom? Kako promiče svoje ideje? Kako prihvaća ideje druge djece?
- ⑤ Je li dijete sposobno razviti igru? Postaju li njegove ideje i igra sve bogatije tijekom igre ili slabe i na koncu prestaju?
- ⑥ Igra li se dijete samo? Čini li vam se da treba vašu pomoć u smislu poticaja ili pregovaranja s drugom djecom?

- ⑦ Predstavljaju li u igri predmeti ili osobe nešto novo? Na primjer, koristi li se stolac za sjedalo u autu ili neko dijete glumi doktora?
- ⑧ Koliko dugo traje igra? kako završava? Što je uzrok završetku igre?
- ⑨ Što dijete radi kad igra završi?

SMJERNICE ZA PROMATRANJE DIJETOVA GOVORA

Imate li problema kod promatranja razvoja djetetova govora, možete nekolicinu djece zadužiti da se igraju izražajnim materijalima i zatim bilježiti njihov razgovor. U takvom se okruženju odvijaju najbolji razgovori.

- ① Kakvo je okruženje?
- ② Odvija li se monolog, dijalog ili razgovor? Ukoliko se radi o monologu, govori li dijete sebi ili drugima? Jesu li druga djeca svjesna djeteta koje priča? Reagiraju li na to? Kako reagiraju? Ukoliko se radi o razgovoru, tko ga potiče?
- ③ Što je točno rečeno? Tko je što rekao?
- ④ Kakav je ton ili kvaliteta te ritam djetetova govora? Koliko je čista i jasna artikulacija? Čini li se da se sva djeca razumiju? Kakvim je govorom tijela dijete popratilo svoj govor? Koje su riječi naglašene?
- ⑤ Čini li vam se da dijete očekuje da ga netko sluša?
- ⑥ Koliko kompetentnosti ima u djetetovoj komunikaciji? Je li poruka prosljeđena? Ukoliko nije došlo do pripočavanja, čija je to greška: slušatelja, govornika ili oba? Zašto? Kako dijete reagira kad vidi da ga drugi ne razumiju?
- ⑦ Izražava li dijete svoje misli govorom? Koristi li govor za socijalizaciju? Za izražavanje potreba i želja? Da bi se organiziralo? S drugima podijelilo užitak? Da bi se žalilo? Da bi se kontroliralo? Ukoliko dijete koristi govor da bi se organiziralo ili kontroliralo sebe ili druge, o čemu se konkretno radi?
- ⑧ Koristi li dijete humor? Kako? Do koje mjere?

9. Izražava li dijete svojim govorom ideje kao što su prošlost, budućnost, uzročnost i sl. ili mu je jezik vrlo konkretan?

10. Koje dokaze imate da dijete razumije ono što mu druga osoba govori?

SMJERNICE ZA PROMATRANJE INTERAKCIJE S DRUGOM DJECOM

Promatrajte dijete u interakciji s drugim djetetom ili s više njih. Potrudite se zabilježiti dijalog što je moguće vjernije.

1. U kakvoj situaciji dolazi do interakcije?

2. Ima li u okruženju ičeg neobičnog? Npr. odsutnost omiljenog odgajatelja, uvođenje novih materijala, odsutnost djeteta s kojim se dijete koje proučavate ne slaže?

3. Tko kome prilazi? Kakva je kvaliteta tog pristupa – direktno, oklijevajući, preko materijala? U kojem je obliku ostvaren pristup? Je li ga potaknuo odgajatelj ili dijete? Kako su djeca međusobno kontaktirala? Direktno ili indirektno? Ima li među njima vođa i sljedbenika? Kako dijete kojem netko pristupa reagira na to?

4. Jeste li primjetili bilo što neuobičajeno prije formalnog promatranja? Npr. dijete je neobično tiho ili napeto, tek se vratilo nakon bolesti, umorno je ...

5. Koji neverbalni znakovi otkrivaju karakter interakcije? Izraz lica, način na koji se djeca kreću, koliko je neverbalnih interakcija ...

6. Što djeca kažu jedno o drugome i kako? Kakav im je tonalitet glasa i kojim tempom govore? Kako reagiraju jedno na drugo?

7. Koji osjećaji dolaze do izražaja u promatranoj interakciji? Kako se dijete nosi s njima?

8. Što dijete očekuje od drugog djeteta? Što drugo dijete očekuje od njega?

9. Kako dijete koje proučavate tretira ostalu djecu? Kako ona tretiraju njega?

10. Ukoliko nije došlo ni do kakve interakcije, što dijete radi? Na koji način izbjegava interakciju? Koje signale daje? Kako to čini – riječima, pokretom, ne neki sebi svojstven način? Ako dijete ni ne kontaktira s drugom djecom, čini li vam se da je svjesno njihovog prisustva?

Promatranjem i bilježenjem aktivnosti i ponašanja djece dolazi se do procjene razvoja djeteta. Cilj procjene male djece je planiranje odgojno-obrazovnog plana. To je proces skupljanja određenih informacija, koje će stručnom timu, roditeljima i drugim stručnjacima biti od pomoći u zajedničkom radu s pojedinom djecom. Rezultati procjene predstavljaju za stručni tim, roditelje i druge stručnjake oruđe za pripremu individualiziranoga, na djecu usmjerenoga kurikuluma te prilagođavanje djece s posebnim potrebama. Slijedi primjer dobro vođenog promatranja. Važno je voditi računa o bitnim činjenicama i ne donositi neutemeljene zaključke. Uvijek se sjetite da skupljene činjenice najviše pomažu vama.

2. primjer: Primjer dobro vođenog promatranja u mješovitvoj grupi

Posebnu radoznalost djece izazvao je stari pisaci stroj koji je danas prvi puta ponuđen u centru za početno čitanje i pisanje. Izazvao je istraživačke aktivnosti nekolicine djece.

U aktivnosti su se uključili Iva (3.5), Petra (3,10) Vili (4,9), Antonio (5,1), Mirko (5,4), Marko (6,4) i Damir (6,4).

Dominantna su starija djeca – Damir, Marko i Antonio. Mlada djeca su u ulozji promatrača.

Nailaze na problem zapetljane indigo trake i žele ga riješiti.

Između starije djece dolazi do bogatstva verbalnih i neverbalnih djelovanja koja proizlaze jedna iz drugih i dovode do konačnog cilja – rješenja problema. Zanimljiva je pojava društveno-spoznajnog konflikta (sukoba različitih strategija i mišljenja) koji ne dovodi do sukoba nego do novih ideja i poticaj aza daljnja složenija djelovanja.

U jednom trenutku, kad im se problem učinio neriješivim, pozivaju odgajatelja u pomoć, no on im ne daje gotovo rješenje već poticaj za samostalno djelovanje i intelektualni napor:

Vili: Teta, to ti je pokvareno. Možeš ti to?

O: To bi trebalo popraviti u radionici, pa imate alat.

Antonio i Mirko žele riješiti problem.

Antonio: Čekaj!

Mirko prihvaća ponudu. Antonio pokušava popraviti tipku.

Marko: Ajde sad Mirko! (govori mu da tipka)

Antonio: E, tu se uključi. (pomiče sklopku)

Mirko pomiče sklopku.

Antonio pogleda pa pomiče tu istu sklopku.

Marko: Ajde, uključi!

Antonio slijedi njegovu uputu. itd.

Danas je Iva ponovno plakala kod dolaska u vrtić i teško se odvojila od majke. Kad je majka otišla, brzo je prestala i zainteresirano se uključila u aktivnosti manje grupe djece. Majka je i danas izražavala zabrinutost i veliku nelagodu izrazom lica. Čini mi se da majka ne prihvaća vrtić, pokušat ću s njom dogovoriti razgovor u vezi s adaptacijom djeteta na vrtić.

Zdenka Karabatić

KORIŠTENA LITERATURA:

Leipzig, Lesch & co.: Proučavanje djece pomoću promatranja i bilježenja. CRI, Washington, prevela: R. Mikulec, obradila: M. Kunstek, Zagreb, 1988.

Hansen, Kaufmann, Burke Walsh: Kurikulum za vrtiće, priručnik br. 3, obradila: M. Kunstek, Zagreb, 2001.

Stokes Szanton: Kurikulum za jaslice, priručnik br. 2, obradila: Ž. Vrtić Subotić, M. Kunstek, Zagreb, 2000.